

Алесь Пісьмянкоў

ЧЫТАЮ ЗОЛЫ

Алесь Пісьмянкоў

ЧЫТАЮ ЗОРЫ

ЛІРЫКА

МІНСК

«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»

1988

ББК 84 Бел 7
П 35

Рэцэнзент
Уладзімір Марук

Алесь Письменков дебютировал в поэзии сборником «Белый камень» (1983).

«Читаю звезды» — вторая книга поэта. В новых стихах автор внимателен к самым разнообразным проявлениям современности. Осмыслить время и себя во времени поэту помогает история. Со страниц книги к читателю обращены вещие голоса Великого князя Витовта, мужественного воина Якова Полочанина, кобзаря Остапа Вересая...

П 4702120200—023 58—88
М 302(03) — 88

ISBN 5-340-00058-3

© Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1988.

* * *

Ну колькі можна пра душу,
Ну колькі можна?
Ніяк душу
Не затушу,
Не пагашу
Агонь трывожны.
Пра дзень асенні напішу,
Пра сад ранетны,
Пра Млечны Шлях
І пра шашу,
Пра смерч ракетны.
Пра нашу маму раскажу,
Пра сон яе нядрэмны...
І калі знойдуць
Там душу —
Тады пішу
Я недарэмна.

СВЯТАЯННІК

Параненых партызан
жанчыны лячылі
адварам святаянніку.

Бесклапотны, гарэзны жаўрук —
Я злятаю з бабуліных рук:
— Не стапчы гэту кветку, унук...

Ах, як час безупынна бяжыць —
На кладзішчы бабуля ляжыць.

Хутка ў школу пакліча званок.
Краскі рву на вясёлы вянок:
— Не чапай гэту кветку, сыноч...

Гэта маці мая маладая
Нясе ягады з сіняга гаю.

Ах, як час безупынна бяжыць —
Крочу з сынам да родных сцяжын.
— Што за кветка, — пытае, — скажы?
— Не забудзь яе, сын, беражы!

Чытаю тапаніміку —
Свой край чытаю родны.
Зноў бачу кроў на быльніку
І чую плач гаротны.

Зноў бачу клін нявораны
І стрэлы над саборамі.
А ворагі, як вораны,
А ворагі, як вораны!..

Зноў чую: зброя лязгае —
То прашчур мой бароніцца,
Каб нам імя славянскае
Не каркаць па-варонняму!

СТУДНЯ

Аляксею Марачкіну

[illegible]

Спавядацца бяжым да прыроды,
Ачышчацца бяжым ад маны.
Мы апошнія з нашага роду,
Каму сняцца
вясковыя сны.

Каго мучыць няўтольная смага
Па водару сонечных хат!
Мы з табой пералётныя птахі,
Якім
не вярнуцца назад.

Нам паліць з успамінаў цяцельца,
Нам да скону ўспамінамі жыць:
Тым азерцам,
што плешчацца ў сэрцы,
Той рачулкай,
што з сэрца бяжыць...

МАЕ РЭЛІКВІІ

Не багата па ліку
Ад продкаў рэліквій:

Сявенька для жыта,
Меч старажытны.

Шолам з Нямігі,
Скарынава кніга.

Ад каня Кастусёва
На шчасце падкова.

ПРА ЗОРКІ

И звезда с звездою говорит.

М. Лермантаў

За акіянам усё ахвотней
разважаюць пра «зорныя войны».

З газет

Продкі газет не чыталі —
Продкі чыталі па зорках.
Наіўна свой шлях вызначалі
Па іхняй гаворцы.
Начамі ў пячоры іх чорныя
Заходзілі зорныя сны.
Веру — парою зорнаю
Прыдумалі жорны яны.
Веру — парою зорнаю,
Калі я і сам не сплю,
Прашчур мой непакорлівы
Ціха шапнуў: «Люблю!...»
Продкі газет не чыталі —
Продкі чыталі па зорках.
Наіўна свой шлях вызначалі
Па іхняй гаворцы.
Святло ліучы непагаснае,
Зоркі не веялі згубаю:
Не страшна было,
не страшна
Зоркаю, зорачкай яснай
Назваць сваю любую.

Даўно павынаўзлі
мы з нораў,
А ў жылах тая ж грае кроў...
Мы кажам:
«звер», «звярыны нораў»,
Ах, як мне крыўдна
за звяроў!
Даўно ён знік,
дзікун той шэры,
Шліфуе нас гуманны век.
А звер жыве,
і будзіць звера
У чалавеку чалавек.
Дваццаты век.
Акселератаў
Нясе ў нябёсы НТР...
Яшчэ рывок, і ты —
крылаты!
А звер жыве.
Жыве ўсё звер?!

ЕДНАЧЫ

У. Ягоўдзіку

Сонца заходзіць —
 вогнішча ўсходзіць,
 Свеціць ласкава ўначы.
 Усё-такі добра,
 Валодзя,
 Што ёсць на зямлі Едначы.
 Ёсць бераг зялёны.
 Жаданая лодка.
 Ёсць горкая кропля.
 І яснасць святла.
 І песня
 гаючая продкаў
 Баюча
 ў душы прарасла.
 І звонка
 ў крыві затрымцела,
 Каб некалі ў нашых
 нашчадках ажыць —
 Світальна ў стагоддзях
 кружыць,
 Крылы
 расправіўшы смела.

СТАНЦЫЯ

Еду з музыкай, з таццямі,
З правадніцай ласкаваю,
А за вокнамі — станцыя,
Як малая дзяржава.
І амаль невядомая,
І зусім непрыкметная,
Усё ж да болю знаёмая,
Запаветна-прыветная.
Поіць з поўнае конаўкі
Ды смяецца гарэзна.
І частуе антонаўкай,
Паўзабытаю песняй.
...Прамільгнула — не вернецца,
З сваёй славай, няславай...
І слязінка на вернецца
За малою дзяржавай.

Не хлебам адзіным, не хлебам...
Таму і спяшаю сюды.
На соснах гайдаецца неба,
А сосны стаяць ля вады.
Ўзнімаецца сонца на кроны
Раніцы слухаць зачын.
Бяроза — між сосен зялёных,
А сосны ля аблачын.
Па колішніх сцежках зубрыных
Мой сын лесуночкам ідзе
Паглядзець
на куточак
радзінны,
У вячystай
адбіцца
вадзе.

БЫЛОМУ РАМАНТЫКУ

Вяснова-узнёслы,
Ахмелены словам,
Вясёлыя вёслы
Пасек ты на дровы.

Спакойны і сыты,
Бліскупа-шыкоўны,
Ладкуеш карыта
З юнацкага чоўна.

Гэта многа — слухаць вечнасць,
Піць зямлі гаючы пах.
Любавацца Шляхам Млечным
І любіць
няпросты
шлях.

Мне ісці ім да знямогі,
Мне таптаць яго жарству.
На скразных вятрах эпохі
Я
не пасынкам
жыву.

І святло не згасла ў хаце,
У радзіннай старане,
І Радзіма
разам з маці
Спадзяюцца
на мяне.

ДУМА ВІТАЎТА

(15 ліпеня 1410 г., Грунвальд)

Чорны крыж
на белым полі...
Край распяты
на крыжы?
«Смерць ці воля,
смерць ці воля» —
Грозна звоняць палашы.
На харугву йдзе харугва
І на раць кладзецца раць.
«Пастаім жа, брацці-другі!
Яшчэ рана паміраць».
Вось і дождж прайшоў спагадны
Над крывавай малацьбой.
І ажыў
падляшскі латнік,
І паўстаў
мсціслаўскі вой.
Чорны крыж
на белым полі...
Не распяць нас
на крыжы!
Смерць ці воля,
смерць ці воля —
Вырашаюць палашы.
Вырашае меч булатны
І татарская страла.

Вырашае прасты ратнік —
Сейбіт з ціхага сяла.
І нястрымная Пагоня,
Што ўразаецца ў крыжы...
Не затопча нашы гоні
Бот чужы!

«Твая хата, браце, з краю» —
Маладосці

сытасць раіць.

«Нос не сунь не ў сваё проса» —
Жыць разумна

сытасць просіць,

Абцяе рай заўзята:

«Толькі помні — з краю хата...»
І натхнёна,

з асалодай,

Гімн сабе пье за плотам:

«Хата з краю, хата з краю,
Я не чула — я не знаю».

...Што ж маўчыш ты вінавата,
Што ж ты вочы адвяла,
Быццам спадчынная хата
Недзе крайняю была?

І вёдры поўныя вады,
І вочы поўныя дабра.
Гляджу на матчыны сляды
На белай посцілцы двара.

Я з гэтай чуйнай цішыні,
Што лёс паслаў, як дар,
Гляджу ў былыя дні —
Гадоў гартаю каляндар.

Я іх гартаю без жальбы,
Лічу ад першага вянца.
Нічога нельга мне забыць —
Усё мне несці да канца.

З сабою несці праз гады
Ад белай посцілкі двара
І вёдры поўныя вады,
І вочы поўныя дабра.

Мой сад у снєзе па калєна
Азяб у золь і снєгапад...
Табе не холадна, Алєна?
Табе не холадна, Алєна?
Табе не хочацца назад?

Мой сад зусім не салаўіны —
У ім ахрыплыя вятры.
У ім рабіна ды каліна,
У ім рабіна ды каліна —
Вось і усе яго дары.

Мой сад пусцее без дагляду.
Яго сячэ калючы град.
Ён замаркоціўся без свята...
Ён замаркоціўся без свята...
Табе не хочацца назад?

Мой сад у снєзе па калєна.
Над ім і золь, і снєгапад...
Табе не холадна, Алєна?
Табе не боязна, Алєна?
Табе не хочацца назад?

Прыснілася Бярэзіна,
Прысніўся думны бор,
Туманам занавешаны
Брызентавы шацёр.

І ловіцца з ахвотаю
Акунь да акуня.
Часова ўзнагародаю
Нам стала цішыня.

Каб потым зноў да поту
Гнаць быстрага каня...
Паэты Дон Кіхоту
Заўжды былі радня.

Хоць юшку нашай пробы
Не еў славуты брат —
Пасуцца ў лузе побач
Пегас і Расінант.

НЯДЗЕЛЯ

Пахне летам ад сена,
Што растрэсена каля воза.
Снег хрумсціць на пероне
Смачна, як яблык.
Крамяны марозік
Шчокі ружовіць кабетам
(Дзяўчат малавата).
Кабеты нікуды не едуць,
Проста цікавасці дзеля,
А можа, таму, што нядзеля,
Нібыта сарокі сакочуць.
Шчыроўніцы...
Шчабятухі...
У дзядзькі цікаўна
Тапырыцца вуха:
«Можа, пад'ехаць каторая хоча?»
Нядзеля. Марозік калядны.
У хаце ўсё ладна.
Снег хрумсціць на пероне
Смачна, як яблык.

Адна іх маці радзіла —
Грэла сваім бяссоннем.
Адна іх зямля насіла,
Адно ім свяціла сонца,
Адно ім свяціла сонца!
Адна гадавала хата:
Адзін узяў меч абаронцы,
Другі ўзяў сякеру ката.

Болей маўчаць не стану,
Скажу перад цэлым светам:
Помнік пастаўце Івану —
Сейбіту і паэту.
У календар увядзіце дату,
Святкуйце яе старанна.
Музей адкрыйце Івана —
Дойліда і салдата.
Акружыце яго садам,
Садам любві, патолі...
Усе мы з яго поля,
Усе мы з яго хаты.

САННЫ СЛЕД

Праз столькі зім, праз столькі лет
Мяне расчуліў санны след.

Знаёмы след, звычайны след,
Як гэты снег, як гэты свет.

Як родны дом, замшэлы дах,
Айчыны дым — радзімы пах...

Куды бяжыць, куды вядзе,
Дзе абрываецца ён, дзе?

Бяжыць праз лес, крычыць праз лёс,
Каб чысціню я ў сэрцы нёс.

...Праз век ракет
Нёс санны след.

ДУПЛО

Ад хіжага стрэлу
Дупло апусцела.

Пад кронай агністаю
Адбалела і выстыла.

І крумкач, і сарока,
Нават сыч адзінокі.

Аблятаюць далёка
Яго мёртвае вока.

ДЗЕНЬ НАРАДЖЭННЯ

На трынаццатым годзе
пасля вайны,
калі завіруха зямлю бінтавала,
дзедава хата
пачула мой плач — першы плач,
які нікога не напалохаў...
Са сцяны на мяне пазіралі
зусім несурова вочы салдат,
вочы
Хведара і Кузьмы.
І чамусьці ўсе, хто прыходзіў
да маці ў адведкі,
асабліва суседкі-ўдовы,
знаходзілі ўраз падабенства,
маё падабенства
з Хведарам
і Кузьмой.
І з гэтай нагоды,
як потым казалі,
сварыліся нават...
Адзін толькі бацька
маўкліва глядзеў у акно,
глядзеў, як зямлю завіруха бінтуе,
і, саўладаўшы з пякучай слязою,
вымавіў ціха:
— Ён будзе жыць за абодвух —
за Хведара
і Кузьму.

Прасіць мне рана пакаяння —
Няхай са мной мае грахі,
Як незгасальны святаяннік,
Як пласкадонка ля ракі.

Я тут сумую і святкую.
Душой і целам не пашчў.
...Злавіў я рыбку залатую,
Злавіў і зараз — адпушчу:

«Плыві без выкупу — мы квіты, —
Я не набыў яшчэ карыта».

Восень.

Пагодзіна.

Горкі.

Цэдзіць святло маладзік.

Тут па былінных пагорках

Калісьці

Гарэцкі

хадзіў.

Гэтак жа падалі зоркі,

Атонаўкі спелі ў садах.

Пахла бульбоўнікам горкім,

Калі ён

пра долю

гадаў.

Спеліў шчымлівае слова,

Каб праўдаю высвеціць сказ,

Каб слова

дыхнула

жытнёва

І нам

растлумачыла

нас.

І будзе дзень,
і будзе вечар,
І лістапад,
і снегапад.
Пакуль смяецца
і шчабеча
Дзіцячы сад —
птушыны сад.
Тут на адкрыцці
дзень багаты,
Тут самы светлы
ў свеце лад.
...Ах, птушаняты,
птушаняты —
Сінеча
мілых вачанят!
Калі ад зайздасці
хто хворы,
Душа стамілася
ад звад
І пачарнела,
быццам воран,
Акно адкрыйце
ў гэты сад!

І ўсё-такі цуда бывае!
Захочаш — і я пакажу,
Як сонечны промень іграе
На струнах гарэзных дажджу.

І роспач спывае, як пена...
Захочаш — і я дакажу,
Што дождж на ўзроўні Шапэна,
Ты толькі даверся дажджу.

Я знаю — мяне падтрымаюць
У горадзе веснім усе.
І нават вадзіцель трамвая,
Што нас без білета вязе.

БАЛАДА ПРА КАМЕНЬ

Я камень падняў на раллі
Абвуглены, чорны,
Можа, быў ён калісь
Гарачаю зоркай.

І, можа, маліліся ёй —
Пясчынцы сусвету,
І праведнік строгі з сям'ёй,
І злодзей адпеты.

Яна ж не жалела святла
Ні шчырым, ні ніцым.
Яна не мінала жытла
Ні святой, ні блудніцы.

І, звездаўшы горасць зямлі,
Аднойчы патухла ад мукі...
Я камень падняў на раллі,
І камень апёк мае рукі.

ЯКАЎ ПАЛАЧАНІН

...мужествовав крепко.

З Наўгородскага
першага летапісу

«Мужествовав крепко» —
Колькі ў гэтым сказе!

«Мужествовав крепко» —
Хіба лепей скажаш?
...Чуеш,

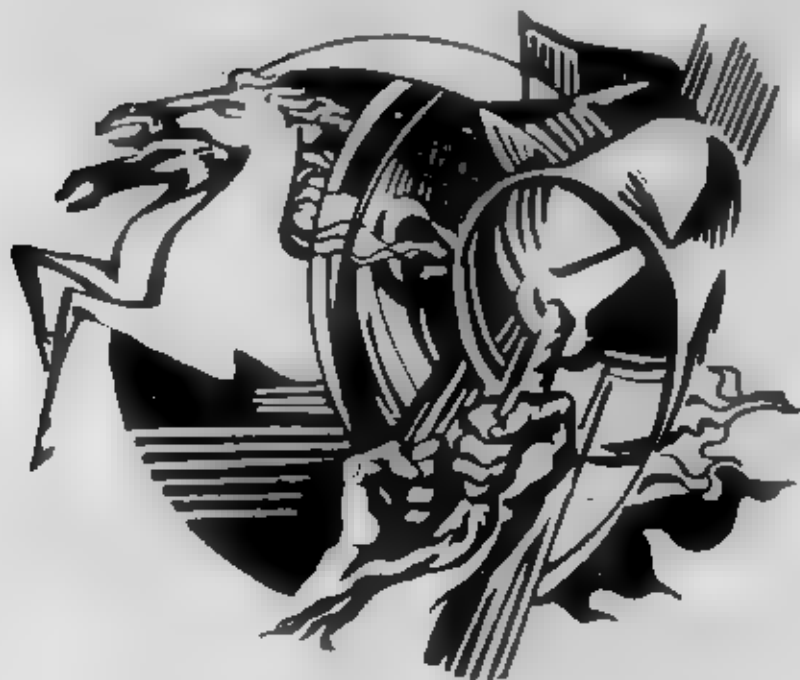
як па лёдзе
Капыты малоцяць?
Бачыш, той вунь,
смелы,

З сінімі вачамі,
Родам з Русі Бelay,
Якаў.

Палачанін.
У баях,
на ловах,
Як мядзведзь,
ён дужы,

На пірах князёвых
Не гаворыць дужа.
Па крывавым лёдзе
Капыты малоцяць.
На гарачым лёдзе
Смерч мячоў і дзідаў...
Колькі не народзяць
Хлопцаў маладзіцы!

Летапісец рупны —
Сведка дзён крывавых.
...Летапісцы скупа
Раздавалі славу.

З дзівакоў не смейцеся,
Лепш дзівакам зайздросцьце,
Што самі не ўмееце
Жыць,

як яны,—

проста.

Пошасцю не пужайце
Іх, з чысцінёй заручаных,
Іроніяй іх не джалъце —
Смехам

сваім

атручаным.

Не забівайце жартамі:
Добрых з гадамі менее!
Не дабівайце жалем:
Дзівакамі

былі

геніі...

Ты ўсміхаешся горка.
Ты жартуеш нязлосна:
— Наша шчасце — вавёрка,
І лавіць яе позна.

Мы блукаем між соснаў.
Неба поўнае зічак.
— Так, лавіць яе позна...
Я — благі паляўнічы.

Мы маўчым вінавата
Ля расчыненых весніц,
Бы спяшалі на свята,
А яго — перанеслі.

Ні маўчанне, ні жарты
Нашу роспач не знішчаць...
Толькі грэцца ці варта
На былым папялішчы?

Трывожна-сцішаны Сусвет.
Агеньчык свеціцца да рання.
Планету слухае паэт,
Яе гарачае дыханне.
Над ім плыве галактык спеў,
Як доктар, слухае ён вечнасць,
Каб перакласці мову дрэў
На голас чалавечы.
Каб не сфальшывіць, не зманіць,
Душу халодную расчуліць,
У ім заплача сто крыніц,
У ім зазвоніць сто рачулак.
...Сяброў палеглых пазаве
З франтоў пякельных і суровых,
І раптам слова — ажыве,
Мяне ўратуе тое слова.

ЛЯСНІК

Ідзе ляснік, як Берандзей,
Праз лес, ахутаны туманам.
Ідзе без стрэльбы, без капкана,
З душою светлай,
нібы дзень.

Ступае мякка па чабору,
Усмішку ветлую нясе.
І барада яго ў расе,
І бору ён даўно

не вораг.
Ён не прывык даніну браць,
Не бойся,
звер,
яго не бойся!

Павер,
павер,
што не забойца
Твой большы брат...

Я звездаў нямала дарог
І ўсе палюбіў іх нібыта,
Але без адной бы не змог —
Дарогі
праз
жыта.

Маленства, як воблак, сплыло,
І колькі ўсяго перажыта!
А я ўсё шукаю сяло
З дарогай
праз
жыта.

Мне кажуць: «Душу не трывож —
Цяпер там асфальт бескапытны»,
А памяць бяжыць басанож
Дарогай
праз
жыта.

Не спяшайце мяняць
акуляры ружовыя
на звычайныя:
гэта не толькі замена оптыкі
ці перамена колеру —
гэта найперш
перамена поглядаў:
перамога звычайнасці
над узнёсласцю,
раўнадушша
над шчырасцю.
І, нарэшце,
ў акулярах ружовых
вы трошкі мастак...
Не спяшайце мяняць
акуляры ружовыя...
Гэта раю вам я —
чалавек
у звычайных акулярах.

Жылі суцяшэннем,
Не ўмелі тужыць:
Не густа ў кішэні,
Не пуста ў душы.

Ад неба і сонца
Блакітнеў пагляд,
Нібыта ў бяссонніц
Ёсць нешта ад свят.

І радасць не госцяй
Жыла ў іх таму:
Навошта зайздросціць?
Зайздросціць каму?

Да тлустае лусты
Даў лёс ім дажыць,
І скрозь у іх — густа,
Ды пуста ў душы.

КАКТЭБЕЛЬ

Пра вечнае
мора варожыць —
трывожыць
дыханнем Сусвет...
Здалося,
што побач Валошын
чытае Марыне
санет.

БАЛАДА ПРА КРАЙНЮЮ ХАТУ

І дзверы — насцеж,
І сэрца — насцеж.
З бядой — да Насці,
З мальбой — да Насці.
Усіх прывеціць,
Усім парае.
Адна на свеце
Жыве старая.
Адна старая
У хаце з краю.
А дзверы — насцеж,
І сэрца — насцеж.
З мальбой — да Насці,
З бядой — да Насці.
Сустрэне ласкай,
Бяду астудзіць,
Не лезе ў суддзі:
— Усе мы людзі,
Усім нам цяжка...

Зялёныя травы
нажухлымі сталі,
І цёмнаю
светлая стала вада,
І дзікія гусі
расстайна крычалі,
Нібыта іх гнала
якая бяда.
Іх крык усю поч
над зямлёю насіла,
І сын мой маленькі
не змружыў павек,
Ён раптам ціхенька
спытаўся пра крылы:
— Тата,
дзе крылы падзеў чалавек?
Я доўга
маўчаў вінавата,
Пакуль не прыдумаў
бапальны адказ...
А гусі расстайна
крычалі над хатай,
Кружылі
і
клікалі нас.

ДЛЯ ВАС...

Для Вас
люстэркі першых лужыц.
Для Вас
вясёлы ветравей.
Для Вас
цвіце калакалуша,
Для Вас
спявае салавей...
Мае радкі,
прабегшы звыкла,
Вы засмяецца ў адказ,
бо Вы даўным-даўно
прывыклі,
што нехта моліцца
на Вас...

Да вытокаў,
Да вытокаў
Мы вяртаемся штодзень,
Бо аблокі
Так высока
Больш не плаваюць нідзе.
Мы на лес глядзім вячысты,
Светлай молімся вадзе,
Бо душа
Такою чыстай
Не бывае больш нідзе.
Ад былінкі
Да дзяўчынкі
Свет напоўнены красой:
То засвеціцца
Смяшынкай,
То расчуліцца
Слязой...

У ВЕСЦЫ

Яе даўно не здзівіш

шыкам —

Сябе не слаў і не хвалі.

Хай у сталіцы ты вялікі,

А дома ты заўжды — малы.

Малы для маці, для суседкі,

Хоць сам ужо ў барадачах...

Цябе да скону будуць:

«Дзетка»

Ласкава цёткі прывячаць.

І хай не ходзіш ты за плугам,

І хай касы не той размах,

Цябе адэняць па заслугах —

Душу чытаюць па вачах.

СЫНУ

Вось і зноў зямля,
на якой прарос...
Дзе узрос, сталёў,
дзе самы вясёлы
жыў Дзед Мароз,
дзе самы смачны
быў зайцаў хлеб.
Я не знаю вачэй дабрэйшых.
Я не знаю дзядоў мудрэйшых.
Я не знаю нябёс чысцейшых.
Я не знаю лясоў гусцейшых.
Я не знаю спагадней слоў,
чым тыя, што тут знайшоў:
на зямлі,
дзе калісь прарос,
дзе узрос, сталёў...
Дзе самы вясёлы
жыў Дзед Мароз,
дзе самы смачны
быў зайцаў хлеб.

Я веру ў дзень пагодлівы,
Абыдзены бядой,
У вёсачку Калодліва
Над светлаю вадой.

Разбуджаную пеўнямі
І росамі абмытую.
Мядовую і спеўную,
Як жыта, старажытную.

Стаіць яна прыветная,
Сыноў чакае ў госці...
Нявыстуджаная ветрам,
Нязможаная злосцю.

Бярозамі і соснамі
Ад сіверу затулена.
Стаіць, як маці хросная,
Спагадная і чулая.

І толькі клён гарэў, як факел,
Увесь наструнена-прамы.
Хоць ноччу вецер горка плакаў
І разбіваўся аб дамы.
Было шчымлівае ў ім штосьці,
Трывожна-блізкае і мне.
Была туга па маладосці,
Якая хутка прамільгне.
І ледзьве ўлоўная надзея
Яшчэ трымцела ў плачы тым,
Як абяцанне на нядзелю,
Нядзелю
з промнем
залатым!

ПЧАЛЯР

Дзед не служыў ніколі злу —
Насіў святло ў сваім паглядзе.
Умеў з прыродай мудра ладзіць:
Бярог і кветку,
і пчалу.

Казалі ў вёсцы: чарадзей.
Так, чарадзеяствам ён валодаў —
Увесь свой век любіў людзей
І шчодро лекаваў іх мёдам.

Таму й не склаў спачынна рук,
Пакуль не ўпэўніўся:
з пяшчотай

Яго бурштынавыя соты
Трымае кемлівы унук.

Некалі ў школьным юнацтве
мы, дамарошчаныя філосафы,
зрабілі чарговае адкрыццё:
у злога гаспадара —
заўсёды злы сабака.
Мы былі задаволеныя
сваім адкрыццём.
Дружна апраўдвалі сабаку
і вінавацілі гаспадара.
Сёння чамусьці я ўспомніў
той даўні выпадак,
і мне стала шкада іх
абодвух.

АДЛІГА

Жанчына футра распране,
Усмішкай ранне прывітае.

Адтае

шыбіна ў акне —

Душа азяблая

адтае.

Жанчыне сонечны прамень
Рукой захочацца пакратаць...
Я буду помніць

гэты дзень,

Як помняць

свята.

Ускрыкне трывожна
Жораў над пожняй.
У небе світальным
Плач развітальны.

Ён ціха адчаліць.
Растане патроху.
Гарачаю хваляй
Агорне трывога.

І раптам адчуеш
Істотаю ўсёю,
Што змалку нітуеш
Ты неба з зямлёю.

Што ў свеце трывожным
Нічога не значыш
Без гэтае пожні,
Без гэтага плачу...

Праз дождж я убачыў:
У парку дзіцячым,
Дрыготка-азяблым,
Усіх паслаўшы да д'ябла,
Цалуюцца двое...
Я ім пазаздрасціў.
Светла. Без злосці.

То былі мы з табою.

«Я ўжо дома, а ты — ў гасцях»...

І сучашэнне, і пагроза.

Розум

пагаджаецца цвяроза,

А цела —

халадок працяў.

Даруй, паэце невядомы,

Я напамін твой берагу,

І ўсё ж паверыць —

не магу,

Што дом мой там,

што я — не дома.

НОЧ У БАЛГАРЫІ

Наш зямляк рэвалюцыянер-народнік
Мікалай Судзілоўскі ўдзельнічаў
у падрыхтоўцы паўстання балгар
супраць турэцкага ярма...
Сябраваў з Хрыста Боцевым...

Балгары, другары...
Я зноў у радні.
Адзіныя мары,
Адны карані.

І песні, як рэкі,
З адзіных крыніц.
Нашчадку Машэкі
Іх спеў бараніць.

Іх гора яднае,
Бо з даўняй пары
Пяюць аб Дунаі
У нас на Дняпры.

Узнёсла і чыста
Іх журыцца лад.
Іх ведае Хрыста
І слухаць іх рад.

— Да пайду я да Дунаю,
Да стану я падумаю,
Што ў Дунаі і дно відно,
Што ў Дунаі і дно відно.

...А ранак вятрыста
Ўстае з-за хрыбта
І веру я ў Хры́ста,
Як нехта ў Хрыста!

Балгары, другары...
Я зноў у радні.
Адзіныя мары,
Адны карані.

Ідуць равеснікі на танкі,
Глядзіць у вочы смерць сама.
За вечары мае і ранкі
Ідуць равеснікі на танкі,
Хаця мяне яшчэ няма.

Мяне няма.

А крок да смерці,
Іду трывожна па вайне:
Калі цялялі ў ваша сэрца —
Маглі патрапіць
і ў мяне.

Ён жыў, любіў і верыў,
Усё на свеце мог.
І кроў яго трымцела
Ад звонкіх перамог.
А зайздрасць хіжым вокам
За кожным яго крокам
Сачыла з-за вугла...
Іначай —

 не умела,
А можа,—

 не магла.
Ён жыў, любіў і верыў.
Хіба ён думаць мог,
Што Моцарт і Сальеры
Працягнуць дыялог.

Нішто душу мне так не лечыць,
Як стрэча гэтая з сялом,
Калі наш род шыракаплечы
Збярэцца разам за сталом.
Жытнёвы род не фарысеіў —
Ён жыў на свеце недарма:
Зямлю

араў,
І жыта
сёяў,
І ў рукапашных
паміраў.

Вайною біты —
не забіты,
Пускаў глыбока карані,
Каб зноў пасеяць жыта —
Жыццё ад смерці засланіць.

СЯБРУ

Прыйшло натхненне не само,
Не з боскай завітала міласці —
Я атрымаў тваё пісьмо,
Напісанае шчырасцю.

Бягуць няроўныя радкі,
Бягуць то з сумам, то вясёлыя.
Нібыта сосны ўсцяж ракі,
Ад сонца мёднастволыя.

Зноў чую голас трапяткі...
Здаецца, зараз набалелыя
З-пад сэрца вырвуцца радкі
І паляцяць,
як гусі белыя.

РАЗВІТАННЕ

Наш гадзіннік адцікаў-адтакаў,
Цень былога блукае між дрэў.
Яго дожджык халодны адплакаў,
Яго вецер асенні адпеў.

— Вольнаму воля...

— Зайздросная доля...

Зайздросная доля, кажу!

— А я й не любіла ніколі,
Ты чуеш,— ніколі!

І, каб не заплакаць ад болю,
Ты твар падстаўляеш дажджу.

Я зноў палюбіў цягнікі
І гэту ў прысадах дарогу.
Аблокі плывуць, як вякі,
Над нашай
славянскай
трывогай.
Крыжуче ў небе груган
З той песні — далёкай
І блізкай...
І даўняю ранай
нямее
курган,
І свежаю ранай
баляць
абеліскі.

АСТАП ВЕРАСАЙ

Капцэрт у Санкт-Пецярбургу

...Паўвека, як аслеп,
А свет не лічыць склепам,
Сляпыя душы лечыць небам
І зарабляе так на хлеб.
Хоць невідущы, але ўмее
З камення іскры выкрасаць
Прарок са знешнасцю Масаея,
Хахол бязродны Верасай.
Ён і бяздушнага ўзварушыць
І мёртвых зможа ажывіць:
Агонь успыхне — не патушыш,
Агонь успыхнуў — спапяліць.
Пра долю плача, пра сіроцтва
Яго турботная струна,
То пагражае, то прарочыць
І — не баіцца бізуна.
І гэтым сытым, што не сеюць,
Іграй,

кабзар,
іграй!

Прарок са знешнасцю Масаея,
Хахол бязродны Верасай.
Графіня N вось-вось заплача
І пракляне шчаслівы лёс.
Яна са страху мроіць плаху,
А нехта мысліць пра данос.

...І толькі мы.

Над намі поўня.

Ды зорка падае ў траву.

Свет ціхай музыкай напоўнен,

І я

той музыкай живу.

То пераможна,

то трывожна

У сэрцы сцішаным пье.

І заглушыць яе

няможна,

І жыць няможна

без яе.

Першае лета, першае лета
Дзедава хата — без дзеда.

Панурае ранне. Маўклівы падворак.
Тут дзед не смяецца, тут дзед не гаворыць.

Тут болей на золку каса не спявае —
Вісіць у застрэшшы, нібы нежывая.

Здаецца, учора праводзіў на поезд,
Хваліўся, што травы за Бесяддзю ў пояс.

Першае лета, першае лета
Пакошаны травы без дзеда.

Першае лета, першае лета
Дзедава хата — без дзеда.

Першае лета маўклівы падворак,
І сохне рабіна ад гора.

ВЯРТАННЕ

Ён любіў узнёсла мроіць,
Калі ў свет яго нясло.
Мроіў,
 вернецца
 героем
Ён у роднае сяло.

...Вось стаіць ён на пероне
І разгублена ў імжы
Грэе зябкія далоні...
Пастарэлы
 і
 чужы.

Балюча бывае,
А твар забываю.
Балюча бывае,
А смех забываю,
Што быў дарагі.
Балюча бывае,
А ўсё ж адбываю,
Нібы адплываю
На бераг другі.
І твар забываю...
І смех забываю...
За ўсё выбачаю,
Прабачыць прашу.
Попел адчаю
(Агню не чакаю)
Не варушу.

Мне восьмы год. І я — падпасак.
Хаджу зялёным мурагом.
Умею звонка ляскаць пасам.
Нашу абед за пастухом.

Жыццё бясхмарнае, як свята,
Зіхціць расой світальны луг.
Бяруць даверліва цяляты
Духмяны хлеб з дзіцячых рук.

...Трыццаты год мне час адляскаў.
Грымеў не раз над лесам гром,
Я ж па-ранейшаму ў падпасках —
Нашу абед за пастухом.

Ліста, як галодны скарынкi,
Я прагну каторы ўжо дзень.
З лістом ад дзяўчынкі-трысцінкі
Паштар у мой двор не ідзе.

Гусцее хмурышка-журынка,
Трывога расце спакваля:
Напэўна, з дзяўчынкай-трысцінкай
Ніколі мне ўжо не гуляць.

Згасае надзеі іскрынка,
Ніхто не падзеліць тугі.
Напэўна, дзяўчынку-трысцінку
На сіверы грэе другі.

А вецер хрыпіць, як пласцінка,
Самотную песню вядзе,
Што больш у паштовую скрынку
Пяро жураўля не ўпадзе.

Вечарам
зорка ў акне,
ноччу
каханая ў сне,
раніцай
птах на бярозе
пакрыўдзяцца на мяне,
калі перайду я
на прозу.

АДАМ І ЕВА

Іранічная балада

Мы —

дзеці ўсе аднога дрэва,
Часцінка дзей забытых драм.
Адна пакуты несла Ева,
Адзін пакуты нёс Адам.
З іх кожны жыў асобным ладам,
Але душой не млеў Адам:
Віно ён ціснуў з вінаграду
І не глядзеў на той «Агдам».
Бог бараду самотна гладзіў
З журботнай думкаю пра іх.
А ў гэты час

у райскім садзе
З'язджалі з глузду салаўі.
«Ідэя рухне —
прахам,
пухам!

Відаць, жыццю
не прарасці...»
Ды раптам д'ябл шапнуў на вуха:
— Адных

у райскі сад
пусці...

І д'ябл дарэмна час не траціў,
Пакуль ўсявышні піў чай,—
У гэту ноч у райскім садзе
З'язджалі з глузду салаўі!

АСАЦЫЯЦЫІ

Стол

Забралі ўсё гаспадары,
Што вартае хоць колькі.
І толькі стол стары
Стаіць пад белай столлю.

Пад белай столлю стол адзін...
Яму ніяк не сцерці
Ні радасці радзін,
Ні гораснасці смерці.

Масніца

Рыпне масніца —
І памяць абудзіць.
Маленства прысніцца
І родныя людзі.

Запахне аерам,
І вернецца ў хату
Свята даверу —
Забытае свята.

Трава

Безабаронна пад касой
Расою плача,
Як слязой,
Што прарасту і я
Травой,
Жывой,
Балючаю
Травой.

Лодка

Ланцуг паіржавеў
На ветраным плёсе.
На беразе правым
Самотна без вёсел.

Журботна да плачу
У ціхай залеве:
Ёй мроіцца ўдача
На беразе левым.

Я паклаў бы на ноты,
каб быў музыкантам,
рып нашых весніц замшэлых.
На жаль, дасканалага слыху
я ніколі не меў і не маю,
таму ў адзіноце заўжды ўспамінаю
музыку весніц замшэлых.
Зноў бацька і маці,
зусім маладыя,
брат басаногі
ў штанах падкасанных,
сусед наш зычлівы,
жывы і вясёлы,
лагодна гамоняць
у светлым маім успаміне,
што навеяны
музыкай весніц замшэлых.

ЗАМЕСТ ЭПІТАФІІ

Кажуць, быў непрадбачлівы,
Таму й слыў за няўдачніка.

Рагаталі разумнікі
(А ў саміх вочы сумныя).

Пасміхаліся ворагі
І лічылі за хворага.

А ён быў незапаслівы —
Не грэў камень за пазухай.

ПУШКІН У МАГІЛЁВЕ

Душу распагодзіць сустрэча.
Дом перавернуты дном.
Шумела гусарскае веча —
Кубкі шыпелі з віном.

Шумела гусарскае веча —
Вольныя мроіла дні.
І сэрцы гарэлі, як свечкі,
І пунш закіпаў на агні.

Шумела гусарскае веча.
Ах, як маладое «ура»
Ляцела услед за карцеччу
Вясёлых яго эпіграм.

І лёс адстунаў, быццам лёкай.
З братамі бяда — не бяда!
...Сенацкая плошча далёка
І Чорнае рэчкі жуда.

- Вас не гайдалі мрой арэлі?
- Вы на спатканнях не калелі?
- Вы не маліліся на вочы?
- Вы не пісалі вершаў ноччу?
- Не цалаваліся вы ў парку?
- І не зайздросцілі Петрарку?
- І не Лаура ваша Ліза?
- І вы былі заўсёды... лысы?

АДНА

Здавала лета паўнамоцтвы
І адлятала ўдалячынь.
Душа баялася сіроцтва,
Ніхто не мог ёй памагчы.

Яна і колеры, і пахі
Збірала прагна давідна.
Яна была зусім адна,
І не хапала ёй адвагі.

І шчасце — рэдкі пастаялец —
Здалёк гукала:

«Дагані!..»

Душа хацела пастаянства
І цеплыні,
і цеплыні.

ЗДЗІЎЛЕННЕ

Нібы народжаны нанова,
Зноў абжываю

гэты свет:

Смакую ранішняе слова,
Спрабую сонечны ранет.
І слова мне здаецца боскім,
І яблык, быццам райскі,
І сам я —

хлопчык босы

У даўнім чыстым ранні.

ЗИМОВАЯ КАЗКА

Я смех шукаю звонкі,
Рассыпаны ў бары,
Дзе грэў твае вязёнкі —
Два зябкіх снегіры,
Дзе юных два дыханні
З'ядналіся ў адно.
Шукаю тое ранне,
Што згублена даўно.
...Іскрыўся снег пад сонцам,
Іскрыўся смех з-пад вей.
І дзяцел на сасонцы
Святочна ружавеў.
Я дзятла распытаю,
Паслухаю сасну,
І мроіцца — спаткаю,
І верыцца — вярну.

Малады і гарачы,
Поўны крохкіх надзей,
Сустракаю удачу
І харошых людзей.

Як належыць узросту,
Вёсны п'ю узахлёб
І аб ісціны простыя
Разбіваю свой лоб.

Хай сабе і марудна,
Хай з бядой напалам,
Ісцін простую мудрасць
Спасцігаю я сам.

З М Е С Т

*** Ну колькі можна пра душу...	3
Святаяннік	4
*** Чытаю тапаніміку...	5
Студня	6
*** Спавядацца бяжым да прыроды...	7
Мае рэліквіі	8
Пра зоркі	9
*** Даўно павыпаўзлі...	10
Едначы	11
Станцыя	12
*** Не хлебам адзіным, не хлебам...	13
Былому рамантыку	14
*** Гэта многа — слухаць вечнасць...	15
Дума Вітаўта	16
*** «Твая хата, браце, з краю»...	18
*** І вёдры поўныя вады...	19
*** Мой сад у снезе па калена...	20
*** Прыснілася Бярэзіна...	21
Нядзеля	22
*** Адна іх маці радзіла...	23
*** Болей маўчаць не стану...	24
Санны след	25
Дупло	26
Дзень нараджэння	27
*** Прасіць мне рана пакаяння...	28
*** Восень. Пагодзіна. Горкі...	29
*** І будзе дзень...	30
*** І ўсё-такі цуда бывае!...	31
Балада пра камень	32

Якаў Палачанін	33
*** З дзівакоў не смейцеся...	35
*** Ты ўсміхаешся горка...	36
*** Трывожна-сцішаны Сусвет...	37
Ляснік	38
*** Я звездаў нямала дарог...	39
*** Не спяшайце мяняць...	40
*** Жылі суцяшэннем...	41
Кактэбель	42
Балада пра крайнюю хату	43
*** Зялёныя травы...	44
Для Вас...	45
*** Да вытокаў...	46
У вёсцы	47
Сыну	48
*** Я веру ў дзень пагодлівы...	49
*** І толькі клён гарэў, як факел...	50
Пчалаяр	51
*** Некалі ў школьным юнацтве...	52
Адліга	53
*** Ускрыкне трывожна...	54
*** Праз дождж я убачыў...	55
*** «Я ўжо дома, а ты — у гасцях»...	56
Ноч у Балгарыі	57
*** Ідуць равеснікі на танкі...	59
*** Ён жыў, любіў і верыў...	60
*** Нішто душу мне так не лечыць...	61
Сябру	62
Развітанне	63
*** Я зноў палюбіў цягнікі...	64
Астап Верасай	65
*** ...І толькі мы...	66
*** Першае лета, першае лета...	67
Вяртанне	68
*** Балюча бывае...	69
*** Мне восьмы год. І я — падпасак...	70
*** Ліста, як галодны скарынкі...	71

*** Вечарам...	72
Адам і Ева	73
Асацыяцыі	
Стол	75
Масніца	75
Трава	76
Лодка	76
*** Я паклаў бы на ноты...	77
Замест эпітафіі	78
Пушкін у Магілёве	79
*** — Вас не гайдалі мрой арэлі?..	80
Адна	81
Здзіўленне	82
Зімовая казка	83
*** Малады і гарачы...	84

Пісьмянкоў А.

П 35 Чытаю зоры: Лірыка.— Мн.: Маст. літ., 1988.— 87 с.

ISBN 5-340-00058-3

Алесь Пісьмянкоў дэбютаваў у паэзіі зборнікам «Белы камень» (1983).

«Чытаю зоры» — новая кніга паэта. У сваіх вершах аўтар уважлівы да самых розных праяў нашага часу. Асэнсаваць час і сябе ў часе паэту дапамагае гісторыя. На старонках кнігі чытач пачуе галасы Вялікага князя Вітаўта, мужа Якава Палачаніна, кабзара Астапа Верасая...

П 4702120200—023 58—88
М 302(03) — 88

ББК 84 Бел 7

Литературно-художественное издание

Письменков Александр Владимирович

ЧИТАЮ ЗВЕЗДЫ

Лирика

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Літаратурна-мастацкае выданне

Пісьмянкоў Алесь Уладзіміравіч

ЧЫТАЮ ЗОРЫ

Лірыка

Рэдактар Л. В. Дранько-Майсюк. Мастак А. В. Васільеў. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар А. Б. Барадзіна. Карэктар Я. Ф. Харко. ІБ № 2996. Здадзена ў набор 25.06.87. Падп. да друку 27.11.87. АТ 07757. Фармат 60×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 2,75. Ум. фарб.-адб. 2,88. Ул.-выд. арк. 2,13. Тыраж 2200 экз. Зак. 539. Цана 25 к. Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11. Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкампінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.